

Szociális ismeretek

emelt szintű szóbeli érettségi vizsga témakörei

Meghatározott mélységben a fogalmak szabatos definiálását, a megszerzett ismeretek felhasználásával az összefüggések magyarázatát, bemutatását, gyakorlati alkalmazását igényli a vizsgázóktól.

A szóbeli vizsgarész egy tétel „A” és „B” feladatának kifejtéséből áll, amelybe a vizsgázónak be kell építenie gyakorlati példákat.

„A” feladat témakörei:

1. Társadalomismeret elmélete és gyakorlata:

• a család és életmód elmélete és gyakorlata:

- A család fogalmának értelmezése, helye, szerepe, szerkezete, jelentősége.
- A család funkciói és a funkciók történelmi változásai.
- A családformák sokfélesége, működése és működési zavarai.
- Az átalakuló család életmódmintái.
- Az életmód, életvitel fogalma.
- Az életmód, életvitel összetevői.
- A magyarországi életmód fontosabb jellemzői.
- Az életmódkutatás technikái.
- Kultúra, szubkultúra.
- A kultúra, szubkultúra, érték, norma fogalma, szerepe.
- A szegénység szubkultúrája.
- A család szerepe a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelésében.

• szociológiai alapismeretek és gyakorlati ismeretek:

- A szociológia alapfogalmai és összefüggései.
- A társadalom fogalma, működésének alapelvei, megismerésének sajátosságai.
- A szociológiai adatfelvétel módszerei: megfigyelés, dokumentumelemzés, kísérlet és a kérdezős technikák.
- A társadalom összetételét, szerkezetét mutató adatok értelmezése és ábrázolási technikái.

• a társadalmi struktúra:

- A társadalomszerkezet modelljei.
- A társadalom szerkezete, rétegződése.
- Az egyén társadalmi meghatározottsága.
- A társadalmi egyenlőtlenségek fogalma, dimenziói, újratermelésének, újra termelődésének okai, mechanizmusai.

- A társadalmi integráció, dezintegráció fogalma, folyamata.
- Generációk jellemzői.
- **a mai magyar társadalom:**
 - A társadalmi egyenlőtlenségek dimenziói.
 - Az egyéni és a társadalmi különbségeket jellemző tényezők.
 - A településszerkezet és a helyi társadalom változásai.
 - A társadalmi mobilitás formái és jellemzői.
 - A gazdasági és a társadalmi mobilitás jellemzői Magyarországon, a XIX. századtól napjainkig.
 - A magyarországi nemzetiségek helyzetének történelmi dimenziói.
 - A magyarországi nemzetiségek jogállása, nemzetközi és magyar jogi szabályozása.
 - Különbözőség, másság, deviancia elméletei, értelmezése, formái, a társadalmi megítélése és annak változása.
 - A társadalom ártó-védő hatása.
 - A szegénység és a depriváció értelmezése, jellemzői.
 - Életminőség a mai magyar társadalomban.
- **szervezetszociológia:**
 - A szociális és gyermekellátási intézmények, mint szervezeteket.
 - A szociális ellátás állami, egyházi és civil szervezetei, intézményei.

2. Szociálpolitikai, jogi és etikai ismeretek elmélete és gyakorlata

- **szociálpolitikai alapismeretek:**
 - A társadalom jelenségei és a szociálpolitika közötti összefüggés.
 - A legfontosabb társadalmpolitikai értékek, alapelvek.
 - A piac szerepe a szükségletek kielégítésében és a szociális egyenlőtlenségekben.
 - A tapasztalatok értelmezése a szociálpolitika alapfogalmainak és alapvető összefüggéseinek rendszerében.
- **szociálpolitikai beavatkozást igénylő problémák:**
 - A mai magyar társadalomban előforduló, problémának definiált társadalmi jelenségek, veszélyeztetett társadalmi csoportok és a hozzájuk kapcsolódó intézkedések, a szociális biztonságot szolgáló támogatások.
 - A mai magyar társadalomban előforduló szociális problémák és az azokra adott alapvető válaszok: szegénység, munkanélküliség, hajléktalanság, fogyatékoság, nagycsalád, nemzetiségek.
 - A családok anyagi erőforrásai.

- **a szociálpolitika intézményrendszere:**
 - A szociális szolgáltatások rendszere, feladatai, a jóléti pluralizmus formái.
 - A szociális, a gyermekjóléti alap és a gyermekvédelmi szakellátás állami, egyházi és civil szervezetei, intézményei.
 - A szociális intézmény adminisztrációja.

- **jogi és családjogi alapismeretek:**
 - Az állam- és a jogtudomány, az államszervezet felépítése, alkotmányos alapjai.
 - Az alapvető emberi és polgári jogok szabályai, a személyiség- és adatvédelem szabályai.
 - A gyermekek jogairól szóló hazai jogszabályok.
 - A gyermek és a fiatalkorúak büntethetőségére vonatkozó jogi szabályozás.
 - A gyermeki és szülői jogok és kötelességek.
 - A szociális jogok.
 - Az ellátott-jogi, betegjogi és gyermekjogi képviselő feladatai.

- **a jóléti nagyrendszerek:**
 - A jóléti védelem keretei, formái: a társadalombiztosítási rendszere, az egészségbiztosítási és nyugdíjbiztosítási ellátások.
 - A családtámogatások.
 - A foglalkoztatást elősegítő támogatások, a munkanélküliséggel kapcsolatos ellátások.
 - A fogyatékos személyek jogai és esélyegyenlőségük.
 - A munkajogi szabályok, az érdekvédelem és az érdekegyeztetés.
 - A közalkalmazotti, közszolgálati, kormányzati szolgálati és egyéb jogviszony létesítésére, tartalmára, megszüntetésére vonatkozó szabályok.

- **a lokális ellátások:**
 - A szociális biztonság keretei, formái, intézményei, hatóságai.
 - A törvényben szabályozott ellátások és intézményei.
 - Lokális hatalmi szervek és szervezetek: kormányhivatalok, járási hivatalok feladatai.

- **közigazgatási ismeretek:**
 - A közigazgatás alapfogalmai.
 - Az állam és az önkormányzatok felépítése, hatásköre, a települési önkormányzat szervei.
 - A jogalkalmazás és jogérvényesítés lehetőségei.
 - A helyi önkormányzás alapelvei, az önkormányzati rendszer általános sajátosságai, feladatok és hatáskörök rendszere.
 - A közigazgatási eljárás jogi szabályai, alapfogalmai; alapeljárás, jogorvoslat, végrehajtás.

- **a szociális segítség etikája:**
 - A társadalmi és szakmai etika.
 - A szociális munka etikai szabályai, az Etikai Kódex előírásai, dilemmái.
 - A gyermek autonómiájának méltóságának, identitásának, értékeinek, normáinak tiszteletben tartása.
 - A szociális munka értékei.

„B” feladat témakörei:

1. Pszichológiai és pedagógiai ismeretek elmélete és gyakorlata

- pszichológiai alapismeretek:
- A pszichológia, mint tudomány.
- A pszichológia alapterületei, a pszichológia fő megközelítésmódjai.
- A lelki működés általános törvényszerűségei.
- A személyészlelést befolyásoló tényezők, a szociokulturális környezetet, az empátia.
- A szükségletek rendszere, a szükséglet kielégítés hiányainak jelei.
- A szükségletek motivációs hatásai.

- **szociálpszichológia jelenségek és folyamatok:**

- A társas kapcsolatok alakulása.
- A csoportszerveződések formái, a legfontosabb társas alakzatok, jellemzőik, csoportjelenségek.
- A társadalom kisebb és nagyobb egységeiben működő jelenségek, szabályszerűségek.
- Konfliktusok, a konfliktuskezelés technikái.
- Az előítélet kialakulása és okai, a csoportfolyamatokat befolyásoló hatása.
- Az attitűdök, én-védő funkciók, technikák, az elhárító mechanizmusok, az emberi vonzalmak és taszítások, játszmák.
- A devianciákkal, a betegségekkel, a fogyatékossgal, a lelki működési zavarokkal kapcsolatos szociálpszichológiai jelenségek.
- A szerep, a szerepstruktúrák.
- A családi élet szakaszai, a családi szerepek.
- A család működési sajátosságai, pozitív és negatív hatásai.
- A kommunikáció szintjei, folyamata.
- A hétköznapi / általános és a szakmai kommunikáció, szakmai nyelvezet, fogalmak helyes használata, alkalmazása, kommunikáció a speciális segítő kapcsolatokban.
- A segítség pszichológiai összefüggései, a szociális segítő munka formái, a segítőkapcsolat folyamata, a segítő beszélgetés jellemzői, team munka.

- **az életút pszichológiája:**

- Az emberi életkor fejlődési szakaszai, az egyes szakaszok jellemző sajátosságai.
- A gyermek fejlődésének legfontosabb állomásai, jellemzői, az anya-gyerek kapcsolat jelentősége, a szeparáció és hospitalizáció jellemzői.
- A szülői nevelés hatásai.
- Az önértékelés, önállóság, az érzelmi akarat.
- A játék, a tanulás és munka személyiségalkotó hatásai.
- Az átlagtól eltérő fejlődés jellemzői, a fejlődési, beilleszkedési és viselkedési zavarok, a tanulási nehézségek, az agresszió, és a pszichoszomatikus tünetek jellemzői.
- A fejlődési és járulékos krízisek, a társadalmi traumák, a társadalmi körülmények, veszteségek, pszichikus hatásai.
- A lelki betegségek megelőzési lehetőségei.
- A hozzászokások, függőségek, szenvedélyek jellemzői.
- A veszteségek fajtái, pszichikus hatásuk és feldolgozásuk folyamata.

- **a személyiség pszichológiája:**

- Lélektani ismeretek, a személyiség jellemzői, személyiségelméletek, lelki jelenségeket és folyamatok.
- A személyiségfejlődés legfontosabb állomásai, fejlődésméletek, az énkép kialakulása, fejlődése, az önismeret szintjei, befolyásoló tényezők.
- A családon belüli érzelmi kapcsolatok jellemzői, hatásuk a személyiség fejlődésére.
- A személyiségzavarok, fejlődési zavarok, a deviáns viselkedés jellemzői.
- A serdülők és az ifjúkorúak, a felnőtt személyiség- és viselkedészavarai, a viselkedési rendellenességek, a kezelésük, terápiájuk.

- **szocializáció:**

- Legfontosabb társas hatások, a szociális tanulás folyamata, normák.
- A kompetenciák, a pályaválasztás és a pályaválasztást befolyásoló tényezők.
- A kulturális minták és normák.
- A szocializáció szintjei.
- Az anya, a család, kortárs csoport, gyermekintézmények, kiemelten az iskola.
- munkahely, civil szervezetek és intézmények, az előítéletek szocializációt befolyásoló hatása.

- **pedagógiai alapismeretek:**

- A nevelés fogalma, célja, feladatai, a nevelési folyamat résztvevői.
- Az életkornak megfelelő pedagógiai tevékenység.
- A pedagógiai folyamat hatásrendszere.

- Az egyéni, csoportos, közösségi nevelés lehetőségei, formái.
- A gyermekek etnikai, vallási és kulturális sajátosságai, hagyományai és szokásai, ezek tiszteletben tartása.
- Az egyéni bánásmód alkalmazása.
- A sajátos szükségletű gyermekek nevelése.
- Az egyéni, csoportos, közösségi nevelés lehetőségei, formái, a pedagógiai folyamatok tervezése.
- A gyermek környezetének kialakításában, az életkornak megfelelő, az öntevékeny, a szabad mozgás és játék feltételeinek megteremtésében megjelenő a pedagógiai feladatok.

2. Egészségügyi alapismeretek

- **az emberi test felépítése és működése:**
 - Az emberi test felépítése, működése.
 - Az emberi élet fejlődési szakaszai, az egyes szakaszok testi jellemzői.
 - A méhen belüli fejlődés.
- **kórok, kórokok:**
 - Az egészség és betegség fogalma, holisztikus értelmezése.
 - A betegségek kockázati tényezői.
 - A betegségek lefolyása, a heveny és idült gyulladás jellemzői.
- **a betegségek tünetei és a betegmegfigyelés szempontjai:**
 - A vitális paraméterek.
 - Betegmegfigyelések, kórokok, a tünet- és állapotváltozások felismerése, dokumentálása.
 - A leggyakoribb csecsemő-és gyermekbetegségek és tüneteik.
 - A lelki betegségek legfontosabb fajtái, megelőzési lehetőségek, életmód hatása.
- **a gondozás és a betegellátás laikus módszerei:**
 - Gondozás fogalma, jellemzői.
 - A gondozás célja, alapelvei és formái és folyamata.
 - A gondozási szükségletek felmérése, a személyre szabott gondozási feladatok.
 - Gondozási terv, típusai, különböző élethelyzetű ellátottak gondozása.
 - Az egyéni szolgáltatási terv.
 - A szociális szakemberrel szemben elvárt magatartás és viselkedésnormák.
 - A gondozás-lélektani összefüggései.
 - A segítő kompetenciái, a kiegészítés és megelőzése.
 - A gondozás célcsoportjai és tevékenységformái.
 - A gondozás komplexitása.

- Az autonómia megőrzésének lehetősége a gondozás folyamán, az aktivitás fontosságának és fenntartásának lehetősége.
- A házi patika szereje, a gyógyszertárolás, gyógyszerkezelés szabályai, a gyógyszerelés, a gyógyszerek bejuttatásának módjai a szervezetbe, a fizikális és természetes gyógymódok.
- Alapvető elsősegélynyújtási feladatok.
- A szociális ellátás egyes területein előforduló gyakori sérülések, balesetek.
- A munka-, tűz- és a balesetvédelem alapvető előírásai.
- A gondozási tevékenység dokumentálása.

3. Népegészségügyi ismeretek

- **a társadalmi helyzet és az egészség:**

- A társadalom ártó-védő hatásai.
- A társadalmi helyzet és az életmód összefüggései az egészséggel és betegséggel.
- Az egészséget veszélyeztető szenvedélyek és szokások és ezek társadalmi vetületei.

- **közegészség:**

- A népbetegségeknek számító krónikus betegségek okai, a prevenció és rehabilitációs lehetőségek, a támogató rendszerek, egészségfejlesztés, egészségnevelés, egészségmegőrző intézkedések.
- A leggyakoribb fertőző és járványt okozó betegségek, a fertőző betegek ellátása.
- A fertőtlenítési eljárások, a fertőtlenítőszer használata, a fertőzések elhárítása.
- A védőfelszerelések és azok használata.

- **egészségmegőrzés:**

- Az egészség fogalma, az egészségtudatos magatartás jelentősége, az egészséges életvitel feltételei.
- Az egészséget veszélyeztető tényezők, az egyén biológiai és pszichológiai adottságaiból eredő rizikófaktorok, a mesterséges és természetes környezetből, helytelen életvitelből és a káros anyagok szervezetbe jutásából adódó rizikófaktorok.
- Az életmód és az egészség kapcsolata.